

4. Шкляр В. М. Залишенець. Чорний Ворон. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. 384 с. URL : <http://mnk.org.ua/uploads/Zalyshenec-Chornyj-Voron-pdf-Vasyl-Shklyar.pdf>
5. Шкляр В. М. Маруся. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2014. 320 с.

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.34>

КОГНИТИВНА МЕТАФОРА ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ АВТОРСЬКИХ ІНТЕНЦІЙ

COGNITIVE METAPHOR AS A DISCOURSE MEANS FOR REPRESENTATION OF AUTHOR'S INTENTIONS

Лаврухіна В.Л.,

orcid.org/0000-0001-7545-1592

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри практики англійського усного та писемного мовлення
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*

Статтю присвячено проблемам художнього дискурсу а саме, ролі комунікативної інтенції у художньому тексті. Інтеграція лінгвокогнітивної парадигми до текстових студій дозволяє розглядати семантику тексту як ментальну репрезентацію дійсності. Розглядається поняття інтенціональності як універсального засобу вираження мовленнєвих потреб та ідей автора художнього тексту. Когнітивна метафора, втілена у експресивно виражальних одиницях мови, перебуває у безпосередній залежності від авторського задуму, слугує засобом декодування намірів мовця, відображає комунікативно-інтенційний зміст тексту. Саме в межах лінгвокогнітивної парадигми, з погляду представлених у тексті знань, можливе поглиблене вивчення категорій художнього тексту, і зокрема його інтенціональності. Інтенціональність розглядається як одна з базових властивостей художнього тексту, яка співвідноситься з вербалізованими в ньому знаннями та актуалізується через навантажені текстові компоненти, що втілюють авторські інтенції й моделюють імовірні реакції адресата, пов'язані зі сприйняттям та інтерпретацією дійсності, представленої у художньому тексті. Вивчення мови в динамічному розвитку в художньому тексті, в аспекті активної діяльності мовної особистості має безпосередній стосунок до аналізу лінгвістичних засобів у контексті їх можливостей втілювати комунікативні інтенції мовця, реалізувати авторські задуми за допомогою мовних засобів. Дослідження орієнтується на положення, згідно з якими зміст тексту не може бути зведений до об'єктивного зображення об'єктів та подій текстової дійсності, тому що один і той самий об'єкт (подія) у тексті, залежно від знань і намірів автора, може бути описаний за допомогою різноманітних мовних форм у ракурсі авторського бачення світу. Когнітивна метафора втілена у вербальні форми стає провідним дискурсивним засобом реалізації авторських інтенцій. Вербалізуючи концептуальні метафори, автор використовує різноманітні стилістичні прийоми. Метафоричні моделі створюються на основі асоціативного потенціалу слова на синтагматичному рівні або на основі взаємодії лексики в межах асоціативного ряду.

Ключові слова: інтенційність, інтенція, художній текст, художній дискурс, когнітивна метафора.

The article is devoted to the problems of artistic discourse, namely, the role of communicative intention in the text of fiction. The integration of the linguistic-cognitive paradigm into text studies allows to consider the semantics of the text as a mental representation of reality. The concept of intentionality is considered as a universal means of expressing the language needs, ideas, and instructions of the author of the fiction text. Cognitive metaphor embodied in expressive units of language, is directly dependent on the author's intentions and serves as a means of decoding the speaker's intentions, reflects the communicative-intentional content of the text. It is within the limits of the linguistic-cognitive paradigm, from the point of view of the knowledge presented in the text, that an in-depth study of the categories of the fiction text, and, in particular, its intentionality, is possible. It is considered, that intentionality is one of the basic properties of the fiction text, which correlates with the knowledge verbalized in it and is actualized through loaded text components that embody the author's intentions and model the likely reactions of the addressee related to the perception and interpretation of the reality presented in the fiction text. The study of the language in dynamic development in the fiction text, in the aspect of the activity of the linguistic personality, is directly related to the analysis of linguistic means in the context of their ability to embody the communicative intentions and aesthetic needs of the speaker, to realize the author's ideas with the help of linguistic means. The research focuses on the postulates according to which the content of the text cannot be reduced to an objective image of objects and events of textual reality, because the same object (event) in the text, depending on the knowledge and intentions of the author, can be described using various language forms in the perspective of the author's vision of the world. Cognitive metaphor embodied in verbal forms becomes the leading discursive means of realizing the author's intentions. Verbalizing conceptual metaphors, the author uses various stylistic techniques. Metaphorical models are created on the basis of the associative potential of a word at the syntagmatic level or on the basis of the interaction of vocabulary within the associative range.

Key words: intentionality, intention, artistic discourse, fiction text, cognitive metaphor.

Мовознавство на сучасному етапі характеризується появою наукової парадигми лінгвістичного знання, яка постійно розвивається – когнітивно-дискурсивної. Зростає інтерес дослідників до когнітивних основ процесу засвоєння людиною навколишнього матеріального світу, процесів обробки й передачі інформації з метою впливу на свідомість індивіда, особливостей перетворення інформаційних потоків у складне багатопланове явище – дискурс. Природна мова, як поліфункціональна знакова система, виконує дві основні функції – когнітивну (гносеологічну) й комунікативну (функціональну, прагматичну), що й обумовлює два головні підходи до розгляду явища «мова» [7, с. 10].

Вивчення мови в динамічному розгортанні в художньому тексті, в аспекті активної діяльності мовної особистості має безпосередній стосунок до аналізу лінгвістичних засобів у контексті їх можливостей втілювати комунікативні інтенції та естетичні потреби мовця, реалізувати авторські задуми за допомогою мови. Але дослідження інтенціональності – задача досить важка. Як вважає дослідник Корнелюк Б.В.: «Авторська інтенціональність – це динамічний процес творення художнього тексту, який здійснюється автором. Написання будь-якого художнього тексту є, фактично, реалізацією авторської інтенціональності» [3, с. 6]. Складність полягає в унікальності самого явища, бо спостерігаємо взаємозв'язок мовлення та екстралінгвістичних факторів, і комунікативні інтенції є відображенням певних ментальних процесів. Щодо інтенціональності художнього дискурсу, як і будь-якого іншого, читачи (адресати) «інтерпретують зміст текстів, виходячи з власних установок, життєвого досвіду, впливу попередніх текстів, тому реакція аудиторії досить часто буває неочікуваною, непередбачуваною для автора» [6, с. 242].

Лінгвістичний аналіз художнього тексту припускає розгляд ціннісно-світоглядних установок письменника, виявлення смислових намірів автора, а також вивчення засобів вираження авторської позиції, його поглядів та відношення до зображеної у творі дійсності. Неодмінною лингвопрагматичною властивістю художнього тексту виступає інтенціональність як свідомий вибір способу репрезентації дійсності (лінгвістичні та стилістичні засоби), що відіграє важливу роль в організації дискурсивного простору цього тексту. Поняття інтенціональності як спрямованості свідомості на об'єкт уперше було розроблено у філософії Э. Гуссерлем і його послідовниками. Але це поняття отримало широке поширення

і в лінгвістиці. Розгляд тексту в ракурсі мовленнєвої діяльності та інтенціональності спостерігаємо у дослідженнях Е. Бенвеніста, М. Бахтіна, О. Потебні, і таких мовознавців як І. Гальперін, М. Голянич, А. Загнітко, Г. Колшанський, О. Каменська, О. Кубрякова, В. Марінчак, Т. Радзівська, О. Селіванова, та ін. Тож актуальним є вивчення інтенціональності як універсального засобу вираження мовленнєвих потреб, ідей та настанов мовця (автора, суб'єкта комунікації).

Метою дослідження є з'ясування ролі комунікативної інтенції у текстовій комунікації, окреслення ролі когнітивної метафори та засобів її вербалізації.

Отже, мовознавчі дослідження останніх десятиліть орієнтовані на вивчення мовних одиниць у руслі їх релевантного використання мовцями як засобів впливу на співрозмовника. Розвідки мають комунікативно-прагматичне спрямування та надають можливість аналізу виконання інтенційної програми автора художнього твору. Це аналіз різноманітних мовних структур, всього спектру мовностилістичних фігур використаних автором для досягнення своєї мети.

За визначенням Г. Грайса, інтенція є наміром того, що говорить автор, що він має повідомити щось, передати у висловлюванні певне суб'єктивне значення. Іншу думку має Джон Сьорль, котрий говорить про те, що мова і письмо є інтенціональними видами діяльності, але не всі інтенції є свідомими та умисними. З цього він робить висновок про те, що авторська інтенція також не обов'язково є свідомою та умисною, але всі смисли є обов'язково інтенціональними: «...поет, коли пише, не думає про всі імплікації своїх слів, проте звідси не випливає, що всі ці деталі є неінтенціональними, що поет не хотів висловити смисли, що асоціюються з даними словами» [4, с. 107–108]. А. Компаньон вважає, що: «Іntenція не вичерпується ні тим, що автор збирався написати (наприклад, його заявою про свої наміри), ні тими мотиваціями, які могли спонукати його до письма (наприклад, бажання прославитися або заробити грошей), ні, врешті-решт, текстуальною зв'язністю його твору. В поєднанні написаних автором, слів інтенція – це те, що він бажав сказати даними словами. Іntenція автора, який написав текст, є логічно еквівалентною тому, що він бажав сказати висловлюваннями, які утворюють текст» [цит. по: 11, с. 305].

Слушною вважаємо думку Р. Інгардена про те, що літературний твір – це суто інтенційний твір, джерелом існування якого є творчі акти свідомості автора, а фізичною підставою – текст, уста-

лений на письмі або за допомогою іншого фізичного засобу можливої репродукції [2, с. 180]. Цілком погоджуємося і з Т. Радзієвською в тому, що текст – це комунікативний твір, складне лінгвосоціотичне утворення, що інтегрує в собі образ позатекстової дійсності, комунікативну дію, специфічну формальну структуру [8, с. 5].

На сьогодні у когнітивній лінгвістиці затвердився антропоцентричний підхід, який переносить центр тяжіння з мови на людину, а мова розглядається з точки зору її участі в пізнавальній діяльності людини. Усі когнітивні процеси людини мають бути свідомими, тобто інтенціональними. Когнітивна лінгвістика поставила собі мету описати і пояснити організацію і принципи функціонування людського пізнання. Мова художнього тексту, його словесна організація, виступають відображенням когнітивно-дискурсивної діяльності автора. Ця діяльність спрямована на словесне вираження особового бачення і опису дійсності. В процесі мовної творчості відбувається відбір тих мовних засобів, які якнайповніше відбивають інтенції письменника. В результаті відбувається адекватне і бажане сприйняття тексту читачем.

Не викликає сумнівів, що провідним дискурсивним засобом реалізації авторських інтенцій виступає когнітивна метафора. У художньому дискурсі метафора набуває практично необмежені можливості для вираження когнітивної і комунікативної інтенції. Відповідно до характеру і способу, за якими відбувається концептуалізація предметів і явищ об'єктивної реальності, американські вчені Дж. Лакофф і М. Джонсон вказують на те, метафора від природи властива людському мисленню і пізнанню, і саме людське мислення метафоричне вже за своєю суттю [5].

Комунікативна стратегія автора – мета, з якою він створює текст. Це може бути авторське прагнення нагадати читачеві про щось, вказати йому на важливі аспекти, деталі або загалом активізувати його увагу, реагуючи на описувані в тексті події та явища художньої дійсності. Думка про те, що творення тексту зумовлене комунікативними намірами автора, тобто його інтенцією (від лат. *Intentio* – ‘увага’, ‘намір’)), є у сучасній лінгвістиці незаперечною. Головна проблема дослідження інтенцій полягає в складності й унікальності самого явища. Віддзеркалюючи внутрішній світ людини і являючи собою певні ментальні психічні стани, комунікативні інтенції є дуже нечіткими, що ускладнює їх дослідження. Крім того, висловлення в мовленні завжди зазнають впливу екстралінгвістичних факторів.

Автор створює картину світу, представлену у художньому творі. Він завжди висловлює своє ставлення до предмета тексту, до подій у тексті і до використання тексту в цілому. Особистість автора вільно чи мимоволі проявляє себе в тексті, що виступає як одна з форм об'єктивації його когнітивних і комунікативних дій. Одною з головних рис тексту є його комунікативне призначення, тобто. його прагматична сутність, оскільки текст повинен емоційно та естетично впливати на тих, кому він адресований. Прагматичне функціонування мовних одиниць націлене на учасників акту спілкування, тобто на читачів.

Будь-який мовний засіб може бути стилістичним і використовуватися для вираження того чи іншого стилю в тих чи інших умовах спілкування. Будь-яка мовна одиниця, особливо багатозначна (не тільки лексично, але і граматично), може бути стилістичним засобом. У сучасній когнітивній лінгвістиці метафору тлумачать як «найпродуктивніший засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семантичну закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, нерідко уподібненої їй у якомусь відношенні» [9, с. 388]. Метафори закладені вже в самій понятійній системі мислення людини, тому вони визначають характер її думок та дій. За допомогою метафор людина створює власну реальність у якій живе. З огляду на визначення основного призначення концептуальної метафори в художньому дискурсі розглянемо її функції. Основною функцією є когнітивна, під якою розуміють операцію обробки та переробки інформації [10]. Окрім цього, на основі типології функцій концептуальної метафори, розробленої А.П. Чудіновим [10], визначаємо, що і в художньому дискурсі актуалізуються такі її функції: комунікативна, що полягає в передачі інформації, представленні її в доступній для адресата формі; прагматична, яка передбачає здійснення впливу на реципієнта (читача) та формування в нього необхідного емоційного стану й світосприйняття; моделююча, що дозволяє створити певну модель світу та визначити взаємозв'язки між її елементами; зображувальна, завдяки якій метафора робить текст образним, яскравим, естетично значущим.

Вербалізуючи концептуальні метафори, автор використовує різноманітні стилістичні прийоми. Вони можуть бути основані на взаємодії словникових та контекстуальних предметно-логічних значеннях. Слова в контексті можуть набувати додаткових значень, обумовлені контекстом, що не апробовані ще громадським вживанням.

Ці контекстуальні значення можуть іноді настільки далеко відходити від предметно-логічного значення слова, вжитого поза контекстом, що іноді представляють собою значення зворотні предметно-логічному. Художня метафора таким чином набуває додаткових смислів.

Когнітивна теорія метафори зараз розвивається в різних напрямках. Одне з них – це дескрипторна теорія метафори. Вона використовується для дослідження метафорики дискурсу в цілому, але не для аналізу окремих ізольованих прикладів. Одним із центральних об'єктів вивчення в когнітивній теорії метафори є концептуальні метафори, які визначають способи осмислення людиною дійсності в певній культурі [5]. Кожен художній текст несе в собі відбиток національного мислення, національної психології, національного світосприйняття. Таким чином, це відношення представників різних мовних колективів до дійсності, відображеної в змісті художнього тексту, завжди трохи інакше. Художню метафору розглядаємо як таке мовне явище, що є результатом пізнавальної та мовленнєвої діяльності автора і якому притаманна властивість відображати і зберігати національно-культурну інформацію, а також передавати цю інформацію читачеві.

Тож, метафору, використану автором у художньому дискурсі, необхідно розуміти, не тільки на лексичному рівні, а й на рівні семантики, зв'язку з певною національно-культурною та історичною інформацією. Тільки в цьому випадку можливо зрозуміти інтенцію автора.

Матеріалом розвідки слугувало оповідання Ф.С.Фіцджеральда «Пірат несходжених морів» (“The Offshore Pirate” (1920)).

Перше, що привертає увагу в оповіданні – це його назва «Пірат несходжених морів». Ця назва, на наш погляд, метафоричне уособлення автора та його відношення до оточуючого його світу. Це одне з перших оповідань письменника, яке нібито окреслює майбутнє – невідоме, бурхливе та навіть небезпечне. Оповідання «Пірат несходжених морів», одне з циклу оповідань, які розгортають цілісну картину життя американського суспільства епохи джазу. Це період, коли люди жили безпечно, мали достаток та розкіш, витрачали гроші та виношували амбітні надії. Герої письменника мають все, що потрібно і шукають пригод, а героїні не поступаються чоловікам. Вони рішучі та впевнені, нестримані у пошуках сенсу життя та особистого щастя. Такою є й героїня оповідання Ардіта. Автор знайомить читача з Ардітою: юна леді, струнка та гнучка, (“slender and supple”); золотоволоса “a yellow-headed girl; з примхли-

вими вустами “with spoiled alluring mouth”. Перше знайомство читача з героїнею відбувається, коли молода, заможна та красива дівчина читає роман «Повстання ангелів» Анатолія Франса: “girl reclined in a wicked settee reading *The Revolt of the Angels, by Anatole France*”. Автор не дарма малює героїню з цим твором, підкреслюючи її прагу до саморозвитку, і тим самим викликає позитивне відношення до неї читача. Але хоча вона й інтелектуалка з книгою Анатолія Франса, однак так само, як, будь-яка дівчина мріє зустріти коханого. На початку оповідання автор наводить діалог Ардіти з її дядьком-опікуном. Читачу зразу стає зрозумілим, що характер дівчини норавливий та непокірний. Лимон, який куштує дівчина, допомагає автору у передачі настрою дівчини під час розмови та показі відношення до дядька. Дівчина тримає в руці лимон: “half-lemon was well-nigh pulpless”. З'являється дядько і “Ardita raised the lemon languidly, allowing three words to slip out before it reached her tongue”. Після погроз дядька вислухати його “The lemon descended slowly and scornfully”. А вже після бурхливої сварки дівчина “seated herself and resumed her attention to the lemon”. Але дядько не заспокоюється та сварка продовжується. І саме лимон поклав їй кінець: “Splash! The half-lemon caught him in the neck”. Ардіта марить зустріти чоловіка, який “has an imagination and the courage of his convictions” та вона проти знайомств, які пропонує їй дядько. Несподівана пригода та зустріч з «піратом» змінять її життя.

«Пірат» Карлайл – також мрійник. Аналізуючи факти його життя, про які він розповідає Ардіті, читач переконається, що доля героя відбиває глибинні протиріччя сучасного авторові світу. Перед читачем “...a young man with scornful mouth and the bright blue eyes of a healthy baby set in a dark sensitive face.” Він бачить себе раджею в Індії або Афганістані, але в той же час проводить сумним поглядом тих, хто повернувся з війни, де йому не судилося побувати.

В обох героїв автор звертає увагу читача на рот, використовуючи метафоричні епітети та натякає на їхнє ставлення до зовнішнього світу: “spoiled alluring” (зіпсований, принадний) в Ардіти, та “scornful” (зневажливий) у Карлайла. А от чи щире це ставлення, вирішувати читачеві.

Оповідання демонструє уміння автора глибоко проникнути у психологію сучасників і передати найтонші відтінки їхнього настрою та гостроту відчуттів. Велику роль в цьому відіграють метафоричні описи природи та втручання описів гри та співів музикантів у загальний наратив твору.

Френсіс Скотт Фіцджеральд, який сповістив світові про початок нового століття – «століття джазу», вводить в оповідання музикантів, мелодії яких присутні на протязі усього оповідання.

Історія починається розгорнутим метафоричним описом природи, яке готує читача до участі у незвичайних подіях, можливо у казкових: *“This unlikely story begins on a sea that was a blue dream, as colourful as blue-silk stockings, and beneath the sky as blue as the irises of children’s eyes. From the western half of the sky the sun was shying little golden disks at the sea – if you gazed intently enough you could see them skip from wave to wave tip until they joined a broad collar of golden coin that was collecting half a mile out and would eventually be a dazzling sunset.”*. Але події неодмінно позитивні.

Оцінка автором художньої дійсності пояснює внутрішнє переживання, його універсальну рефлексивну спрямованість на навколишній світ і подається опосередковано за допомогою імплікацій. За допомогою описів настроїв природи письменник попереджає читача, відображує настрої героїв, даючи змогу відчувати з героями тривогу, спокій, розпач та навіть любов.

Так, початок усвідомлення Ардітою та Карлайлом почуттів, які зароджуються між ними, автор зображує зміною природного бекграунду, примушуючи читача замислитися, що ж буде далі: *“The night deepened. A pale blue moon smiled misty-eyed upon the sea, and as the shore faded dimly out and dark clouds were blown like leaves along the far horizon a great haze of moonshine suddenly bathed the yacht spread an avenue of glittering mail in her swift path.”* Читач не очікує негативного розвитку подій, бо *“A pale blue moon smiled misty-eyed”* та надсилає *“glittering mail in her swift path”*. Молоді люди знаходяться не у буденному, звичайному світі,

а на яхті їхніх мрій: *“... the yacht was quiet as a dream boat star-bound through the heavens.”* Потім вони на острові, який не позначений на жодній карті. Обидва герої уособлюють конфлікт між реальністю життя і його ідеалістичними репрезентаціями. Піратство в цьому творі постановкове, а розв’язка швидка і подекуди очікувана. Острів стає місцем зізнання в коханні. Епоха джазу дає про себе знати у чуттєвому танці Ардіти та Карлайла. Фіцджеральд описує музику, під яку танцюють закохані, змушуючи читача разом із ними завдяки опису мелодії пережити бурхливі почуття: *“they floated out like drifting moths under the rich hazy light, and as the fantastic symphony wept and exulted and wavered and despaired Ardita’s last sense of reality dropped away...”* Музика триває: *“sometimes riotous and jubilant, sometimes haunting and plaintive as a death dance from the Congo’s heart.”* Але ж ось *“... they heard the trombones stop in the middle of a bar, and the saxophones give a startled moan and fade out.”* Автор попереджає, що розв’язка близько. А природа знову допомагає донести читачеві, що кінець пригоди близько: *“For a moment sea and sky were breathless, and dawn held a pink hand over the young mouth of life – then from out in the lake came a complaint of a rowboat and the swish of oars.”* Позитивність метафоричних образів стає своєрідним знаменням благополучного кінця.

Отже, метафора в зображенні подій оповідання та передачі почуттів героїв відіграє значну роль. Несподівані смисли, поєднання виникають найчастіше як результат метафоризації. Таким чином, авторська інтенція – це той чинник, який обумовлює добір мовних одиниць, що реалізуються у тексті як одиниці художньої комунікації та слугують інтенціонально спрямованій концептуалізації художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов. *Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв.: трактаты, статьи, эссе*. Москва., МГУ, 1987. С. 387–422.
2. Інґарден Р. Про пізнавання літературного твору. *Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів, 2001. С. 176–206.
3. Карнелюк Б.В. «Теорія інтенціональності та літературознавство: специфіка діалогу та його аналітична продуктивність». *Серія «Гуманітарні науки»*. 2018. № 4 (55). С. 4–13. URL: http://humanities.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/3.pdf (дата звернення 29.04.2022)
4. Компаньон А. Демон теории. Москва, 2001. URL: https://www.academia.edu/43040037/Антуан_Компаньон_-_Демон_теории (дата звернення 10.01.2023)
5. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / пер. с англ. / под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
6. Лапшова О.А. Психологическое содержание текста и его оценивание / Психология высших когнитивных процессов. Антология. Серия: Труды института психологии РАН / под ред. Т. Н. Ушаковой, Н. И. Чуприковой – М.: Институт Психологии РАН, 2004. С. 236–249.
7. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивнодискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем’єр, 2008. 332 с

8. Радзівська Т. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство», Київ, 1999. 33 с.

9. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава.: Довкілля, 2011. 844 с.

10. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2000. 238 с. URL: <http://www.lingvotech.com/chudinov-0>-Юдин О.А. Поняття авторської інтенції та спроба його обґрунтування А. Компаньоном за допомогою теоретичних підходів В.Г. Фреге, Дж. Остіна та Дж. Сьорла. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. Випуск 7'201. С. 294–310. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/26122/Yudin%20294-310.pdf?sequence=1> (дата звернення 10.12.2022)

11. Fitzgerald F. Scott. *The Offshore Pirate and Other Stories*. Kyiv : Znannia, 2018. 206 p.

УДК 81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.35>

КОНЦЕПЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ МЕДІАДИСКУРСУ

CONCEPT AND METHODOLOGY OF MEDIA DISCOURSE

Пянківська І.В.,

orcid.org/0000-0002-0818-644

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено визначенню концепції і методології дослідження медіадискурсу як особливого виду дискурсу.

У статті представлено та узагальнено підходи до тлумачення поняття «дискурсу» в межах англо-американської, французької та німецької шкіл. Розглянуто багаторівневу практичну модель для аналізу лінгвістичного дискурсу, яка враховує міждисциплінарний характер цього феномену та передбачає інтратекстуальний рівень (лексичний, синтактичний, стилістичний, прагматичний аналіз корпусу текстів), дослідження дискурсивних дій (вивчення інтеракційних ролей, дискурсивних позицій та особливостей медіації) та транстекстуальний рівень (аналіз інтертекстуальності, дискурсивно-семантичних базових фігур, топосів та інших власне дискурсивних параметрів). У статті проаналізовано підходи лінгвістів до визначення медіадискурсу та його вивчення як окремого напрямку критичного дискурсивного аналізу на основі соціально-когнітивного підходу. З-поміж основних характерних рис медіадискурсу визначено його взаємозв'язок і взаємовплив із ідеологією, використання різних медіа-засобів передачі інформації, діалогічна форма, інтердискурсивність, інтертекстуальність, мультимодальність тощо. Нові можливості масової комунікації впливають на видозміну медіадискурсу та появу його нових форм та визначають функційні особливості та методологічні підходи до комплексного вивчення цього типу дискурсу. Багаторівнева методика дослідження медіадискурсу передбачає використання структурного, функційного, тематичного, контекстуального, лінгвокогнітивного, комунікативно-прагматичного, динамічно-функціонального і прагмалінгвістичного підходів. Важливими аспектами аналізу є також гіпертекстуальність, інтерактивність, локальна безмежність, можливість синхронної комунікації, анімаційні та аудіовізуальні елементи медіадискурсу.

Ключові слова: дискурс, критичний аналіз дискурсу, медіадискурс, багаторівневий лінгвістичний аналіз дискурсу, динамічно-функціональний підхід.

The article is devoted to defining the concept and methodology of media discourse research as a special type of discourse.

The paper presents and summarizes approaches to the interpretation of discourse within the Anglo-American, French, and German concepts. A multi-level practical model for the analysis of linguistic discourse is considered, which takes into account the interdisciplinary nature of this phenomenon and involves the intratextual level (lexical, syntactic, stylistic, pragmatic analysis of the corpus of texts), the study of discursive actions (the study of interactional roles, discursive positions and features of mediation) and the transtextual level (analysis of intertextuality, discursive-semantic basic figures, topoi and other actual discursive parameters). The approaches to the definition of media discourse and its study as a separate direction of critical discursive analysis are analyzed. Among the main characteristic features of media discourse, its relationship and interaction with ideology, the use of various media means of information transmission, dialogic form, interdiscursiveness, intertextuality, multimodality, etc. are determined. The new possibilities of mass communication influence the change of media discourse and the emergence of its new forms and determine the functional features and methodological approaches to the comprehensive study of this type of discourse. The multi-level method of media discourse research involves the use of structural, functional, thematic, contextual, linguistic-cognitive, communicative-pragmatic, dynamic-functional and pragmalinguistic approaches. Hypertextuality, interactivity, local infinity, the possibility of synchronous communication, animated and audiovisual elements of media discourse are also important aspects of the analysis.

Key words: discourse, critical discourse analysis, media discourse, discourse linguistic multi-level analysis, dynamic-functional approach.